

„TANÁR volt csupa nagybetűvel, s a tudós tanári lét és modell követendő példája” – Honti Máriára emlékezünk

Rádli Katalin¹ – Szövényi Zsolt²

¹ a Kulturális és Innovációs Minisztérium Felsőoktatási Képzési Főosztályának szakértője, katalin.radli@kim.gov.hu

² az Emberi Erőforrások Minisztériumának nyugalmazott főosztályvezetője
szovenyizsolt@gmail.com

Honti Mária magyar nyelv és irodalom, valamint történelem szakos tanár, tankönyvíró, irodalomtörténeti, módszertani-pedagógiai tanulmányok szerzője, az ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumának korábbi igazgatója, a közoktatás ügyének minisztériumi irányítója, nyugalmazott államtitkár. Munkássága a tanártovábbképzéshez, az irodalom és a nyelvészet határterületeihez kapcsolódik. A szakma és a hivatás nála egyet jelentett a tanulókért, a társadalomért felelősséget vállaló tanári magatartással. Életpályája irányadó kollégái és tanítványai számára.

Kulcsszavak: Honti Mária, tanárképzés, emlékezés

DOI: 10.37205/TEL-hun.2024.2.05

Honti Mária magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomáját az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerezte 1962-ben, gyakorlótanítását jövődi iskolájában, a Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumban végezte, ahol aztán a tanárjelöltek vezetőtanára lett harminc éven át.

Középiskolai tanítványainak éveken keresztül tanára, osztályfőnöke és tíz éven át iskolaigazgatója volt, s ezalatt az idő alatt középiskolai tankönyveket, irodalomtörténeti, módszertani-pedagógiai tanulmányokat írt. Az egyetemi hallgatóknak az irodalomtanítás módszertanát tanította, és nyelvészeti szemináriumokat tartott.

Tapasztalataival, pedagógusi szemléletével a közoktatás ügyének minisztériumi irányítója, az új közigazgatási rendszer alakuló folyamatában a fővárosi önkormányzat főosztályvezetője, majd közigazgatási államtitkárként a művelődésért és közoktatásért felelős tárcának gazdája lett.

Nyugdíjba vonulása után évekig az Oktatási és Kulturális Minisztérium szakértő tanácsadójaként és az Országos Köznevelési Tanács megbízásából a tankönyvi albizottságban vállalt feladatokat. Közel tíz évig volt a Közoktatási Szakértők Or-

szágos Egyesületének elnöke. Az almamáterhez vezetett vissza az útja, amikor feladatot vállalt a volt hallgatók közösségét összefogó kuratóriumban.

Ha megkérdezzük magunktól, kire is emlékezünk ma, akkor azt válaszolhatjuk, hogy a TANÁRRA (csupa nagybetűvel), a huszadik század, a századforduló értelmiségi emberére, akinél a szakma és a hivatás egyet jelentett a tanulókért, a társadalomért felelősséget vállaló tanári magatartással, elhivatottsággal.

A korosztályához és ismeretségi köréhez tartozókhöz – Hanga Máriához, Hunyady Zsuzsához, Bollókné Panyik Ilonához – hasonlóan ő is a tanítóképzőben kapta meg az indíttatást a pedagógus életformához, és építette tovább, teljesítette ki tanári hivatásában. A kőszegi tanítóképző igazgatójától Hegedüs Andrásztól – aki később a bajai és a szegedi intézmények vezetőjeként írta Az írók a katedrán sorozat könyveit – kaphatta az indíttatást az irodalom szeretetéhez, a magyar-történelem szak elvégzéséhez, a tanárjelöltek tantárgypedagógiai és nyelvészeti szemináriumaihoz. Mindvégig tanított, de „nem középiskolás fokon” a gimnáziumban és a tanárképző kurzusokon. Nemes Nagy Ágnes munkásságáról megjelent dolgozatai, irodalmi esszéi (az író, az emberi mélységek, a költői értékek és a vers-tani szimbólumok egységben láttatása) maradandó bizonyítékai a kutató irodalomtanári felkészültségének.

Egyetemi éveiben Takács Eteltől, tanítómesterétől kapott indíttatást az anyanyelv melletti elköteleződésre és a széles körben használatos nyelvtani tankönyvének megírására.

Napjainkban a tanári pálya választása és a képzési rendszer körül sűrűsödő gondok közepette Honti Mária az általa gyakorlatban megélt tudós tanári lét és modell követendő példája volt.

A pedagógushivatásnak természetes részét, de más dimenzióját jelenti, amikor a szaktanár egy kis osztályközösség vezetését osztályfőnökként vállalja. Megosztja a felelősséget a család és az iskola között, példájával, fél mondataival is meghatározója, formálója lesz a kamasz világának, emberségének. Erről egykori tanítványai vallanak, akikben tovább él.

Az emberismeret és tisztelet, a tanártársak, az iskola belső világának ismerete és a névadó treforti szellemiség alázatával vállalta az iskolája vezetését, amikor a közoktatás változásai, az országos reformok állandó kihívást jelentettek. Az intézmény treforti szellemisége, a nevelés-oktatás minősége tette ismertté az iskolát, s az Ő tanári munkássága keltette fel az oktatáspolitikai érdeklődését, és vitte a közoktatáspolitikai formálói közé. A hetvenes évek fordulóján kérték fel a Gázsó Fe-

renc vezette köz- és felsőoktatás illeszkedését vizsgáló minisztériumi munkabizottság közoktatási szakértőjének.

A nyolcvanas évek társadalmi változásainak világában a személyek kiválasztásának szempontjai is az értékteremtés, a minőség, a szakmaiság irányába mozdultak, és érlelődtek tovább a rendszert változtató évekig.

Honti Mária oly korban volt velünk, amikor az 1990-es évek nagy szociális, társadalmi, valamint gazdasági változásai a magyar oktatásügy fokozatos átalakulását eredményezték. Törekvés volt arra, hogy szembenézzünk azzal a világméretű változással, amelyben az oktatás, a képzés a gazdasági versenyképesség javításának, a társadalom integrációjának, az emberi életminőség biztosításának egyik legfontosabb eszközévé válik.

Az új, demokratikusan megválasztott kormány egyik első, az oktatás ügyét és benne a pedagógusszakmát is erősen érintő rendelkezése a helyi önkormányzatokról szóló törvény volt. A közösségi szolgáltatásokért vállalt politikai felelősség legfőbb letéteményesei a helyi közösségek lettek. Ezt a szemléletet erősítették meg az 1993-ban elfogadott önálló oktatási törvények a közoktatásról, a szakképzésről és a felsőoktatásról. Közben, 1992-ben született meg a közszolgálatban dolgozók, köztük a tanárok alkalmazásával, bérezésével és munkakörülményeivel foglalkozó, a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény és a közszolgálati törvény. E szabályozások alakították ki az iskolai oktatás irányításának új, alapvetően a felelősség-megosztás elvén működő rendszerét. Ezen jogi szabályozások következtében az oktatási rendszer erőteljes decentralizálása ment végbe, a változásokat a folyamatos megújulás, az alternatív pedagógiák és iskolák, valamint a szakmai innováció jellemezte. Az oktatás fejlesztésének irányát a közoktatás változó iskolaszervezete, a Nemzeti alaptanterv elfogadott szemlélete, követelményrendszere, a pedagógia szabadságfoka határozta meg, követve a pedagógusi és az iskolai autonómia iránti igények erősödését.

A közoktatás és a felsőoktatás kapcsolatában ezen időszak teremtett lehetőséget arra, hogy az önkormányzati törvénnyel összhangban, a felsőoktatási intézmények tulajdonába kerülő közoktatási intézmények a pedagógusképzés gyakorlóintézményeiként elismert intézmények legyenek. Nemzetközi mércével mérve is, és meghatározott képzési feladatrendszerrel, felkészült tantestülettel, szigorú szakmai követelményekkel részévé váljanak a pedagógusképzésnek, biztosítva a közoktatásban a minőséget, előkészítve a továbbtanulást. Továbbá hogy mintát

adjanak szakmai felkészültségben, pedagógiai tevékenységben a közoktatás egésze számára.

A pedagógusok tevékenységének elvárt bővülése – mint például a helyi programok készítése, a sokszínű taneszközpiacon által felajánlott eszközök kiválasztása és eredményes alkalmazása vagy az oktatási-nevelési célok megváltozása – az ismeretek, képességek, készségek új hierarchiáját jelentette. A pedagógusképzésben pedig olyan új feladatokat indukált, amelyeket a felsőoktatás sajátos képzési struktúrájában, azaz az alapképzés és a továbbképzés rendszerében, de a közoktatással állandó kölcsönhatásban kellett megoldani.

1997 óta zajlott az érettségi vizsga módosításának folyamata, amely elsősorban a középiskolai, érettségire felkészítő képzés tömegessé válására adandó válaszokat kereste, illetve a felsőoktatási felvételi kiváltására szolgált. A reformfolyamatban elsősorban az érettségi kétszintűvé tétele, illetve az emelt szintű érettséginek felsőoktatási felvételiként történő elfogadása jelentett újítást a korábbi rendszerhez képest. A felsőoktatási tanulmányokra való alkalmasság összehasonlíthatósága érdekében az általános műveltség megszerzését biztosító, a középfokú oktatás eredményére épülő egységes központi felvételi eljárás bevezetésére 2003-tól, az emeltszintű érettségi vizsgák bevezetésére, amellyel a felsőoktatás képzési területként differenciáltan élt, 2005-től került sor.

Az első szabadon választott országgyűlés kormánya Művelődésügyi és Közoktatási Minisztériumának közoktatásért felelős helyettes államtitkári feladatára Honti Mária 1991. június 30-ig kapott megbízást. Így, ha átmeneti időszakokra is, részese volt az iskolaalapítás jogának kiterjesztését, az iskolaszervezet változását, a köznevelési rendszert szabályozó törvény, valamint a nemzeti alaptanterv kidolgozását előkészítő munkának egyaránt. Már vezetői megbízás nélkül feladatot vállalt az új érettségi vizsgarendszer kidolgozásában, valamint a pedagógus-továbbképzési rendszer 1998. évtől induló új formáiban, gyakorlati tapasztalatainak, pedagógiai, szakmai tudásának továbbadásában.

A fővárosi önkormányzat közoktatási irányítói feladatait követően, a második kormányzati ciklusában az Oktatási Minisztériumban elvállalta a közigazgatási államtitkári munkakört, amely akkor kormányzati ciklusokon átívelően tervezte a tárca működésének biztosítását. E megbízás egyaránt jelentette a kormányzati feladatok tárcaszintű feladatainak koordinálását, a minisztériumok közötti és a minisztériumon belüli egyeztetést, jelentette a minisztérium szervezetének kialakítását, belső működésének összehangolását, egységes arculatának megteremté-

sét. Ebben a feladatkörében, akik vele együtt dolgoztunk, azt éreztük, hogy mint iskolájának igazgatója a minisztériumnak is „gazdája” tudott lenni: ismerte a munkatársakat, a szervezetet, bizalmat és megbecsülést kapott mindenki, aki lelkiismeretesen végezte munkáját, derűs természetével nyugodt légkört teremtett a koalícióban irányított minisztériumban. A tárca szempontjából a kormányzati munkában stabilitást jelentett, hogy belülről, minden rezdülésében ismerte az iskola világát és a sokféle törekvést, változást tudomásul véve védte az iskolát, és ahogy ő fogalmazta meg: „élhetőbb iskolát” akart. Ezt szolgálta közigazgatási államtitkári megbízásával, később ciklusának lejártával is ennek érdekében vállalt közfeladatokat az országos testületekben.

A huszadik század vége s az ezredforduló az értelmiségi létet vállaló ember nagy kihívása volt. A történelem, a mindennapi lét kihívásaira, abszurdításaira cselekvő választ kellett adni. Honti Mária a Tűnődő Pallos című esszéjében a hozzá oly közel álló Nemes Nagy Ágnes önéletrajzi ihletésű Elégia egy fogolyról című versének sorait idézve, a saját életigenlő feleletét is megadja. E hitvallásának is beillő sorokkal emlékezünk minisztériumi társaink, kollégáink nevében Honti Máriára:

„– Ne szenvedj. Megfeszült izommal [...]
 döngesd magad körül a katlant,
 élni szorítsd a fulladót,
 ne mondd soha a mondhatatlant,
 mondd a nehezen mondhatót,
 vakít az éj, tekint előre –
 erőd a semmi. Kapj erőre!”

„She was a teacher with all capital letters, and the model of the scholar teacher and a model to follow” – We remember Mária Honti

Mária Honti was a teacher of Hungarian language and literature and history, a textbook writer, the author of numerous studies in literary history, subject methodology and pedagogy, the former head of ELTE Trefort Ágoston Secondary Practice School, former ministerial officer of public education, retired secretary of state. Her work mainly concerns teachers' continuous professional development, and the frontier field between literature and linguistics. For her, the profession was synonymous with taking responsibility for students and society. Her career serves as a beacon for her colleagues and students.

Keywords: *Mária Honti, teacher education, obituary*